

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת וזאת הברכה - חג סוכות - שמחת תורה - שמיני עצרת

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת' על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'
התשובות מסודרות לפי סדר **א-ב**

בפרשה 41 פסוקים = טבל

איתא בכתבי האריז"ל שקיומו של העולם הזה, תחום ל-6,000 שנים ומשה רבינו קיבל מתוכן שני אחוזים, אחד חלקי חמישים – 120 שנה. איתא במשנה (תרומו ד ג) - שעור תרומה, עין יפה, אחד מארבעים והבינונית מחמישים והרעה משישים, והלכה כבית הלל.

ניתנה למשה שיעור עין בינונית. ומשה התפלל שתהא בשיעור עין יפה אחד מארבעים.

פרשת וזאת הברכה שונה משאר הפרשות מאחר והיא נקראת בחג (שמחת תורה) ולא בשבת רגילה למרות שלפעמים החג יוצא בשבת, כמו השנה. כמו כן בחו"ל קוראים תמיד את הפרשה יום אחרי ארץ ישראל (ביום השני של חג שמיני עצרת) ולכן בחוץ לארץ לעולם היא לא תיקרא בשבת. הפרשה נקראת בשמחת תורה ואין בלתה עוד קריאה, דלא כשאר יו"ט שיש קריאה מיוחדת המוזכר בה עניינו של יום, מלבד מפטיר קרבנות היום, הנוהג גם בשמחת תורה. מצינו דעות שונות בפוסקים אם יקרא ביום הושענא רבה או ביום שמחת תורה שניים מקרא ואחד תרגום. וכתב השערי תשובה (או"ח רפה סק"ד) בשם הברכי יוסף בשם האריז"ל יקרא ביום הושענא רבה את פרשת וזאת הברכה שמו"ת, והוסיף בשם מהר"ם זכותא בתשובה, שאף בחו"ל יקרא ביום הושענא רבה. ובמשנ"ב נקט כדבריו להלכה, וז"ל: וביום הושענא רבה יקרא שמו"ת פרשת וזאת הברכה, ואם קרא ביום שמיני עצרת לא הפסיד.

כתב רבנו האריז"ל בשער הכוונות כי שבעת ימי הסוכות כל יום כנגד שבוע של ספירת העומר, צא ולמד, כמה כוחות רוחניים יש לנו לקבל בימים קדושים אלה. (דורש ציון)

מה הטעם שנהגו בחלק מקהילות ישראל לקרוא את מגילת קהלת בשבת חול המועד סוכות, ויש שנהגו לקרוא בשמיני עצרת. ולכן כאשר סוכות חל בשבת ואין שבת חול המועד קוראים אותה בחוץ לארץ בשמיני עצרת ובארץ ישראל כיוון שחוגגים שמחת תורה באותו יום מקדימים את קריאתה ליום טוב ראשון של חג. למנהג זה נתנו מספר טעמים. כמו"כ **מה הטעם** שבמגילת קהלת לא הוזכר שם י-ה-ו-ה אלא רק שם א-להים.

טעם ראשון - משום שסוכות נקרא זמן שמחתנו, ובקהלת כתוב: **ולשמחה מה זה עשה** (ב ב). (משנה ברורה בשם מג"א סימן תצ סעיף יז)

טעם שני - משום שכתוב בה: **הן חלק לשבעה וגם לשמונה** (יא ב) פרש"י - ד"א **הן חלק לשבעה** קרבנות צבור של שבעת ימי פסח, **וגם לשמונה** של שמונת ימי החג - המרמזים על שבעת ימי החג ושמיני עצרת. (פרי מגדים. שם באשל אברהם ס"ק ח').

טעם שלישי - מאחר ששלמה המלך אמר את המגילה בהקלה שחל בחג הסוכות. (מחזור ויטרי ומטה משה סימן תתקס"ו).

טעם רביעי - מפני שנאמר בה: **וכל אשר שאלו עיני לא אצלתיה מהם לא מנעתי את לבי מפל שמחה פי לבי שמח מפל עמלי וזה הנה חלקי מפל עמלי**. (ב י) הלועג להבלי שמחת העולם ומחזק את עיקר השמחה האמיתית שהיא שמחת התורה. (צדקת הצדיק. סימן ר"ב).

טעם חמישי - היות ששלמה המלך חנך את ביהמ"ק הראשון בימים אלו, כתיב: **ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני י-הוה א-להינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום**. (מלכים א ח טו) פרש"י - שבעת ימים של חינוך המקדש ושבעת ימים חג הסוכות. רמז לכך נמצא בפיוט הלושענות 'אום נצורה', הנאמר בשבת חול המועד: **פהושעת קהלת ועמו בבית עולמים**. רצוף בחגם שבעה ושבעה ימים, פן הושע נא. ולכן היות שמזכירים בפיוט את חשיבות חנוכת הבית קוראים את דברי קהלת באותו היום. (אבודרהם עמ' רמ)

טעם שישי - מפני שהוא חג האסיף וקריאת דברי התוכחה שבה יועילו לאדם שלא יתגאה מידי.

הטעם שלא הוזכר בה שם י-הוה אלא רק שם א-להים - משום שהגויים אינם מכירים בשם י-הוה אלא רק בשם אלוקים, רצה שלמה המלך שספר קהלת שהוא דברי חכמה, עצות מעשיות לחיים ואזהרות מדרך חיים לא נכונה, ישמש אף את הגויים.

איתא בגמרא (בבא בתרא עה.) - נאמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סופה לצדיקים מעורו של לוינו, שנאמר: **התמלא בשפוח עורו**. זכה - עושינו לו סופה, לא זכה - עושינו לו צלצל; שנאמר: **ובצלצל צדיגים ראשו**. זכה - עושינו לו צלצל, לא זכה - עושינו לו ענק; שנאמר: **יענקים לגרגרתידי**. זכה - עושינו לו ענק, לא זכה - עושינו לו קמיע; שנאמר: **ותקשרנו לנערותידי**. והשאר - פורסו הקדוש ברוך הוא על חומות ירושלים, נזיון מביהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר: **ינהלכו גוים לאורף, ומלכים לנגה ירעה**. פירש הרשב"ם - סוכה - היינו מלמעלה גג וארבע דפנות מארבע רוחות, צל היינו סיכוך בלא מחיצות. כתב הרמ"א בשם הכל בו (שו"ע או"ח תרס"א) ויש שנהגו כשהיו יוצאים מן הסוכה היו אומרים יהי רצון שנזכה לישב בסוכה של לוויתן. **לכאורה קשה** שהרי עורו של לוויתן אינו כשר לסכך שהרי אינו מגידולי קרקע, וכל דבר שאין גידולו מן הארץ אין מסככין בו. (סוכה יא). במהרש"א מבואר (חידושי אגדות שם), כי זכה הלוייתן שיעשה בעורו שימוש של מצווה! ורש"י פירש שסוכה אין משמעה אלא סכך ולא דפנות. (סוכה י"ב) במשנה (ז' ב) ובתד"ה מחיצה).

כתב הבית אהרן (ה"א עמוד תק"ב) כי עור הלוייתן ישמש כדפנות בלבד ולא כסכך. והקרבו שמואל כתב שעור הלוייתן לא ישמש לסכך של ממש, אלא כתוספת נוי לקשט את הסוכה ולייפותה. ה"ערוך לנר" כתב (ביכורי יעקב, סימן תרס"ז ס"ק ד) שהכוונה לסוכה שבה יוגשו מאכלי לוויתן, אך הסוכה לא תסוכך בעורו.

שמחת תורה - מקור המנהג לעשות סעודה משתה ושמחה בסיום התורה, במדרש שיר השירים (רבה פ"א ט) כדאיתא באור זרוע (ה"ב ס' ט) ובבית יוסף (או"ח תרסט) וז"ל: **א"ל הקב"ה שלמה ותשאל לה חכמה וכו' חידד החכמה והמדע נתונים לך וכו' מיד ויבוא ירושלים ויעמד לפני ארון בְּרִית אֲדֹנָי ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו**. אמר רבי אלעזר מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה.

לכאורה קשה איד קבעו את שמחת תורה בחג שמיני עצרת והרי קי"ל דאין מערביין שמחה בשמחה. בעצרת לא הגדירה התורה את מצות היום לדבר מסוים ככפסח וסוכות, אדרבה עניינו של עצרת כתב רש"י מדברי חז"ל 'עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכ'. **אם כן השמחה בה' ושמחת התורה אחת הנה**. (קרו אורה)

שאלות

- א. וזאת הברכה אשר בָּרַךְ מִשָּׁה אִישׁ הָאֵלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו מוֹתוֹ. (דברים לג א) מי עוד נקראו אִישׁ הָאֵלֹהִים .
- א. ישנם פסוקים שכופלים אותם בסוף הפרק עם הפסוק שלפניהם כדי לסיים בדבר טוב. כגון במגילת קהלת - **סוף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֵלֹהִים יֵרָא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם** (יב ג). וסימנך **אִקִּים** את ספת דויד הנפלת (עמוס ט יא). **ר"ת אִקִּים** .
- ב. **אֵל תִּתֵּן אֶת פִּידוֹ לַחַטָּיִת אֶת בִּשְׂרָף וְאֵל תֹּאמַר לְפָנָיו הַמֶּלֶאֱכָה כִּי שָׁגְגָה הִיא לְמַה יִקְצַף הָאֵלֹהִים עַל קוֹלָהּ וְחַבַּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ.** (קהלת ה ה) מהו **מעשה ידיה**? איתא בגמרא (שבת קלז:): העומדים במילה אומרים 'כשם שנכנס לברית כך ייכנס לתורה, לחופה ולמעשים טובים'. מדוע מוזכר מעשים טובים אחר חופה.
- ג. מצינו בגמרא מספר פעמים שחז"ל אמרו אחד לשני **משנה, שפיר קאמרך**, מה כוונתם?
- ד. שטחה של ארץ ישראל.
- ה. חי מאה ועשרים שנה, היה עניו גדול, היה ניצוץ של משה רבנו ע"ה. גימטריא **א-דני** (65). רבו של יונתן בן עוזיאל. מי עוד חיו מאה ועשרים שנה כמו משה רבינו.
- ו. בשעה שאמר המן למרדכי לעלות על הסוס ולרכב אמר לו מרדכי איני יכול שכחש כוחי מימי התענית שהתענית. גחון המן לפניו ועלה עליו מרדכי, כאשר עלה בעט בו מרדכי בהמן. אמר לו האם לא כתוב אצלכם **בנפל אויבך אל תשמה ובפשליו אל יגל לבך**. (משלי כד, יז) [כתב הא"ע הזהיר שלא ישמח אדם על גזרת ה', אפילו יהיה אויבו]. אמר לו מרדכי: אכן נאמר, ואולם דברים אלה אמורים בישראל, אבל לא בכם. ראייה בפרשה שעל נפילת הגויים הדבר מותר.
- ז. **וּמִמֶּנֶה אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׂכֵנֵי סִנְהַתְבוּאָתָהּ לְרֵאשִׁי יוֹסֵף וְיַקְדֵּקְדָה נְזִיר אֶחָיו.** (דברים לג טז) פרש"י - כמו שוכן סנה ותהא ארצו מבורכת מרצונו ונחת רוח של הקב"ה **הנגלה עלי תחלה בסנה**. תרגום אונקלוס - ומטוב ארעא ומלאה רעי ליה דשכינתיה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא ייתן כל אליו לרישא דיוסף גברא פרישא דאחוי. מה הטעם שמשה רבינו מזכיר בברכתו של יוסף את הסנה.
- ח. לכו"ע יש לברך ברכת לישב בסוכה על כל אכילת קבע, סעודת לחם או אכילת חמשת מיני דגן בשיעור קביעת סעודה (נפח ארבע ביצים). לדעת הגאונים וראשונים רבים, בהם: בעל הלכות גדולות, רב האי גאון, הרי"ף, רמב"ם ורש"י, בכל עת שאדם נכנס לסוכה, גם אם אינו מתכוון לעשות בה דבר מלבד לשבת בה, מברך 'לישב בסוכה'. וכך פסק הגר"א להלכה, ורוב יהדות תימן. לדעת גאונים וראשונים אחרים, בהם: רב יהודאי גאון, רבנו תם ובעל העיטור, רק כאשר אדם מתכוון לאכול בסוכה, לפני אכילתו יברך את ברכת 'לישב בסוכה'. מכיוון שספק ברכות להקל, לפיכך נקטו הרבה פוסקים כדעת רבנו תם וסיעתו. שרק בעת אכילה בסוכה מברכים 'לישב בסוכה'. **מדוע** לא מברכים ברכות התורה בכל פעם שמפסיק מלימודו ולומד מחדש, **וכן מדוע** אין מברכים על השינה בסוכה.
- ט. **ויאמר - הנה אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לנרצף אתנהה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר.** (דברים לד ד) מה הטעם שהראה הקב"ה למשה את הארץ דווקא בסמוך למותו ולא קודם לכן.
- י. **דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם.** (קהלת א א) פירש א"ע - וקהלת הוא שלמה כי לא היה מבני דוד משיח י"י מלך רק הוא לבדו ונקרא כן על לשון החכמה שנקלה בו. שם נוסף לשלמה המלך.
- כ. כל השח שיחת חוליו עובר בלאו - נלמד מפסוק בקהלת.
- ל. על מי נאמר שהיתה נותנת על לבה טס של זהב ובה חקוק תורה צנה לנו משה מורשה קהלת יעקב, והיתה הוגה בו יומם ולילה.
- מ. פסוק בפרשה ממנו לומדים - הנותן ספר תורה לחברו לא יתנהו אלא בימין, והמקבל לא יקבלנו אלא בימין.
- נ. יעקב הקדים את דן לגד לפי שנולד קודם. מה הטעם שמשה רבינו הקדים את גד לדן.
- ס. **הביאני המלך חזריו נגילה ונשמחה בך** (שה"ש א ד) מהו **חזריו**.
- ע. תפילה שחבורה על ידי יהושע בעת הנס הגדול של נפילת חומות יריחו, ושמו אף רמוז בתפלה זו.
- פ. **ולכל היד תקזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל.** (דברים לד יב), פרש"י - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר **וְאֲשַׁבְּרָם לְעֵינֵיכֶם** (דברים ט ז) והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר **אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ יִשְׂרָאֵל כַּחַךְ שִׁשְׁבֵּרָתָ**. **לכאורה** איך היה מותר למשה רבינו לשבור את הלוחות הרי יש איסור למחוק את השם וכן יש איסור נתיצת הקודש. **וכן לכאורה** הו' סיום התורה בדבר שאיננו טוב.
- צ. מנין הכבשים הקרבים בחג הסוכות, והטעם בזה.
- ק. אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: **אם אני כאן - הכל כאן, ואם איני כאן - מי כאן**. (סוכה נג). **לכאורה קשה** מהגמרא (שבת ל:): **תנו רבנן: לעולם יהא אדם ענוותן כהלל** ואל יהא קפדן כשמאי, וכן מהגמרא (סנהדרין יא). פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים: יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה (כמשה רבינו), אלא שאין דורו זכאי לכך, נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן. וכשמת אמרו עליו: **הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא**.
- ר. מי ממפרשי התורה הנביאים והכתובים אמר שאילו היה לו פנאי - היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום.
- ש. **אין כאל וישרון** רכב שמים בעזרף ובגאנתו ושתקים. (דברים לג כו) פרש"י - דע לך וישרון, שאין כאל ככל אלהי האמות, ולא כצורף צורם. מה הטעם שקורא לישראל **ישרון**.
- ת. פסוק בפרשה ממנו לומדים - קטן היודע לנענע חייב בלולב, קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה. רמז בפרשה - שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו למשה, שתיים שמענו מפי הגבורה.
- ת. באיזה מקרה ביום השביעי של סוכות יהא פטור מחובת סוכה. [והוא איננו חולה ולא משמש את החולה או מצטער, לא נשים ועבדים וקטנים, לא חתן ולא משמשו, לא שלוחי מצוה, לא הולכי דרכים, לא שומרי העיר. לא שומרי גינות ופרדסים ולא עושה יין אצל עובד כוכבים].

חזק חזק ונתחזק!

ארבעה צריכין חזוק, ואלו הן: תורה, ומעשים טובים, תפלה, ודרך ארץ. פרש"י - שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כחו. (ברכות לב):
לפי שהתורה מתשת כוחו של אדם (סנהדרין כו):
חזק=ר"ת חרישה, זריעה, קצירה כי התורה נקנית בעמל רב.

תשובות

- א. אלקנה. שמואל. דוד. שמעיה. עדוא. אליהו. אלישע. מיכה ואמוץ. זהו אחד מעשרה שנקראו **איש הא-להים**. (ספרי דברים פיסקא שמב)
- א. איכה – קהלת – ישעיה – מלאכי. ר"ת **אקים**. באיכה (ה כא) כתיב **השיבנו י-הוה אליה ונשובה חדש ימינו פקדם**. פרש"י - מפני שמסיים בדברי תוכחה הצורך לכפול מקרא שלפניו פעם אחרת וכו' ישעיה ותרי עשר וקהלת. בישיעה (ס כג) כתיב **היה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר י-הוה**. בתרי עשר (מלאכי ג כג) כתיב **הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום י-הוה הגדול והנורא**. כתב הגר"ח פאלג' בספרו סימנא דחיי בשם בנו ר' אברהם ונתן בהם סימן **אקי"ם** את ספת דויד הנפלת. דבבוא המשיח יקויים ככל הפסוקים האלו. בניו ובנותיו של האדם נקראים מעשה דיו. איתא בגמרא (שבת לב:) **רבי אומר: בעון נדרים בנים מתים כשהיו קטנים, שנאמר: "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך פי שגגה היא למה יקצוף הא-להים על קולך ותחל את מעשה ידיך"**. איהו הו מעשה ידיו של אדם? הוי אומר פניו ופניו יקל יקל אדם. בברית מילה מברכים אותו שיכנס לתורה ולחופה ואח"כ למעשים טובים היינו שיהיו לו בנים ובנות. (טעמא דקרא)
- ג. גדול הדור מכונה משה ע"ש משה רבינו פירושו רבינו בדורו כמשה בדורו. (שבת ק"א :) וכן הוא כינוי לתלמיד חכם. (חולין צג.) *
- ד. ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה. (כשישראל לא יושבים עליה) ואיתא בחז"ל שאין לד כל מלך וכל שלטון שלא קנה לו פלטריז ואחווה בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא. (רש"י ושפתי חכמים דברים לג יז) איתא בגמרא (גיטין נו.) - **ארץ הקמדה נחלת צבי** (ירמיהו ג יט) ארץ צבי כתיב בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רוחא (מתרווחת) ובזמן שאין יושבין עליה גמדה (מתכווצת). *
- ה. הלל הזקן. (בו יהודע סוכה גג.) **הלל בגימטריא א-דני**. איתא במדרש (אגדת בראשית יד): **אמרו רבותינו: ק"כ שנה חיה ישעיה כנגד ק"כ שנה של ד' מלכים הללו, עוזיהו יתם אחז יחזקיהו**. ובמדרש ספרי (דברים פיסקא שנו) זה אחד מארבעה שמתו בן מאה ועשרים שנה, ואלו הם: משה והלל הזקן ורבו יוחנן בו זכאי ורבי עקיבא.
- ו. **ואתה על במותימו תדרה**. (דברים לג כט) (מגילה טז.)
- ז. זכות נישואי יוסף לאסנת ביתו של דינה בת יעקב ושכם בן חמור רצה משה לעורר - לפי שהיא נמצאה בסנה על ידי פוטיפרע. (רבינו אפרים) איתא במדרש אמרו בני יעקב להרגה אמרו יאמרו בכל הארץ שיש בת פסול באהלי יעקב מה עשה יעקב כתב על ציצין של זהב שם הקודש ותלה על צוארה ושלחה. והכל צפוי לפני הקב"ה וירד מיכאל המלאך ונטלה והורידה למצרים לביתו של פוטיפרע שהיתה אסנת ראויה ליוסף והיתה אשתו של פוטיפרע עקרה וגדלה אותה וכתב להקחה יוסף לאשה. **א"נ יוסף חי ב"לב" מצרים**. מקום הטומאה. ולשם התמודדות עמה הוא הזדקק לכוחות רוחניים מיוחדים יוסף זכה לקבל גם את דרגת הקדושה של השבת. כלשון המדרש "שמר יוסף את השבת קודם שלא תינתן". ליוסף ניתנה השבת. הנשמה יתירה. לפני מתו תורה. דבר שאפילו האבות לא זכו בו. וזכות זו מזכיר לו משה רבינו. (הרב יוסף קרטיק) וכן איתא במדרש הוא לא נתן ענינו בה ולא במצריות בעת שלמד. כמה דתימא **בו פרת יוסף בו פרת עלי עין שהעלים עינו מאשת פוטיפר ומן המצריות. בנות צעדה עלי שור**. ח. חייב האדם ללמוד ביום ובלילה. שנאמר **והגית בו יומם ולילה** (יהושע א ח) ונחשב כאילו יושב כל היום ללא הפסק, לעומת אכילה בסוכה שיש לה שעה קבועה. ובשינה שמא לא ירדם. והוי ברכה לבטלה. (תוס' ד"ה שכבר נפטר. ברכות יא:)
- ט. טהרת ארץ ישראל תוסיה לו טהרה על טהרתו. שאין לד זד נפש שלא יוכל להזכר יותר. לפי שארץ ישראל היא שער השמים כדי שימות מתוך אותה ראה ומשם תעלה נפשו דרך ישרה במרומי עליות. וכן לפי שהיו יושבי כנען גיבורים ואנשי חיל למלחמה, והצדיק יתן עינו עליהם שיפלו חללים לפני ישראל ויהושע. וכן לפי שהארץ היתה מלאה כל טוב, וידע הקב"ה במשה עד כמה הוא אוהב את ישראל לכן שימחו בטובה הרבה שינחלו בניו. (מעם לועז)
- י. ידידה - איתא במדרש: (שה"ש רבה א א') שלוש שמות נקראו לו. ידידה שלמה קהלת. רבי יהושע בן לוי אמר הנהו תלתא אגור יקא למואל איתאל הא שבעה. אמר רבי שמעון בן גמליאל ועיקר אוונטניה (אוונטי) שלהו **ידידה קהלת שלמה**.
- כ. **כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר** (קהלת א ח) אמר רבא השח שיחח חוליו עובר בעשה. שנאמר: **יודברת בם**. בם - ולא בדברים אחרים. רב אחא פר יעקב אמר: עובר בלאו. שנאמר: **כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר**. (יומא יט.) ואיתא במדרש (שמו"ר פ"ג) אין יגיעה לפני ובמה אני יגע במי שמכעיס לפני בדברים בטלים, והפסוק מסיים **לא תשבע עין לראות ולא תמלא אזן משמע**. (טעמא דקרא)
- ל. לאה אמנו - איתא בדעת זקנים (פרשת יתרו) לאה הייתה נותנת על לבה טס של זהב וכו' חוקק **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב**. והיתה הוגה בו יומם ולילה. ולכך כתיב **ועיני לאה רפות** (בראשית כט יז) וזהו חוקק הוסיף לו את האות י' ואז נעשה שמו ליהושע' * (מהסוף להתחלה) נקבל את השם 'הושע'. שזה היה שמו המקורי לפני שמשה הוסיף לו את האות י' ואז נעשה שמו ליהושע' *
- מ. **מימינו אשדת אלו** (דברים לג ב) איתא במסכת סופרים (פרק ג' הלכה י') הנותן ספר תורה לחברו לא יתנהו אלא בימין, והמקבל לא יקבלנו אלא בימין. שכן נתינתו מהר סיני. שנאמר **מימינו אש דת למו**. *
- נ. נקבר משה בחלקו של גד לפיכך הקדימו. (סוטה יג:) (רבינו אפרים)
- ס. סוכה הוא חדרו של הקב"ה. זכר לענני הכבוד. איתא בתרגום (שם) - פד נפקו עמא בית ישראל ממצרים הות מדברא שכנית מרי עלמא קדמיהו **בעמדיא דעננא ביממא ובעמדיא דאשדתא בליליא**. הביאנו המלך חדריו הקב"ה הזמין אותם שוב לארמונו - לסוכה, בטי"ו בתשרי שבו החלו לבנות את המשכן וחזרו ענני הכבוד. וזהו **נגילה ושמחה** פה. לפיכך נקרא חג זמן שמחתנו'. (הגר"א)
- ע. עלינו לשבח - עלינו לשבח לאדון הכל / שלא שם חלקנו כהם / ואנחנו כורעים ומשתחוים / הוא אלקינו אין עוד - כשנצרך את ראשי הקטעים (מהסוף להתחלה) נקבל את השם 'הושע'. שזה היה שמו המקורי לפני שמשה הוסיף לו את האות י' ואז נעשה שמו ליהושע' *
- פ. פרוח האותיות - כדאיתא בחז"ל (תנחומא כי תשא סימן כו) **ש"פ"רחה** אות הכתב מעליהם". וכאשר משה ראה שאותיות עשרת הדיברות פרוח מהלוחות - שבר אותם. **א"נ** פקוח נפש היה לפי שבכך הציל את ישראל מכליון, כמבואר במדרש (מ"ו"ר מו א) כך עשה משה, אמר - אם אין אני משבר את הלוחות אין לישראל עמידה. לפי זה סיום התורה הוא בדבר טוב שבכך ניצלו מכליה וגם נשאר עם הברית לקב"ה שהם לוחות הברית.
- צ. צ"ח כבשים, פרש"י (פרשת פנחס) כנגד ישראל שנקראו שה פזורה והם קבועים ומניינים תשעים ושמונה, כללות מהם צ"ח קללות שבמשנה תורה. ק. קב"ה כביכול אמרו - לפי שדרך החכמים לדבר הדברים כאילו נאמרו מפי הקב"ה. וזהו שכתוב כשהיה שמח בשמחת בית השואבה כלומר דהיא נקראת בית השואבה ששואבים רוח הקודש. והלל כרב גדולו בתוקף שמחתו נחה עליו הרוח והיה או' כאילו הקב"ה אומר. (פתח עיניים - סוכה גג.) *
- א"נ** כנגד ישראל אמרו - דכתיב **כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלָיו וְבִרְכֵתִיד**. (שמות כ כ) **אם אני כאן שאבא למקדש הכל שהוא הקב"ה שבידו הכל הוא ג"כ כאן ואם ישראל אינן כאן מי דגם רבינו שלמה אבי אמי, מאיר עיני גולה, שפירש תורה נביאים וכתובים - נתן לב רש"י - רבי שלמה בן יצחק. כתב הרשב"ם (בראשית לו ב) וגם רבינו שלמה אבי אמי, מאיר עיני גולה, שפירש תורה נביאים וכתובים - נתן לב לפרש פשוטו של מקרא. ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל, נתווכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאילו היה לו פנאי - היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום.**
- ש. שירה ראשונה שרו לה' ביציאת מצרים. קרא לישראל על שם השירה הראשונה. לפי שאז אמרו **מי כמכה באלם י-הוה** (שמות טו יא) אבל עתה לאחר מתן תורה קראו בלשון החלט ודאי, **אין פאל**. (אזנים לתורה בשם הגר"א) **א"נ** האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב נקראו **ישירים**, שנאמר **תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל** (במדבר כג י'). **ישירים** בגימטריא **אבות העולם** (560) (בעה"ט שם) **ישרון** מלשון ישר, רצה משה להזכיר זכות האבות לפי שעם ישראל הם בני אברהם יצחק ויעקב. (ע"פ העמק דבר פתיחה לספר בראשית)
- ת. **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב**. (דברים לג ד) תנו רבנן: קטן הידע לנענע חייב בלולב. להתעטף חייב בציצית. לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין. יודע לדבר אביו מלמדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? אמר רב המנונא: **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב**. (סוכה מב.) דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה. שלש מאות וששים וחמש לאוין פמניו ממות החמה. ומאתים וארבעים ושמונה עשה פנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא: מאי קרא - **תורה צוה לנו משה מורשה**. "תורה" בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי. (611) "אנכי" וילא יהיה לך" - מפי הגבורה שמענום. (מכות כד.) אמר רבי יוחנן: עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר (דברים לג ד) **תורה צוה לנו משה מורשה** - לנו עם ישראל מורשה. ולא להם הגויים. (סנהדרין נט.) *
- ת. תוספת יום טוב שקיבל עליו מבעוד יום - כשהוסיף מחול על הקודש וקיבל עליו מבעוד יום את חג שמיני עצרת ביום השביעי של סוכות. חל יום שמיני עצרת לכל דבר ועניין ופטור מחובת הסוכה. (ט"ז שו"ע או"ח סימן תרס"ח) והוא מפלג המנחה והלאה שהיא שעה ורבע זמנית קודם סוף היום.

מקורות / חידוין *

ג. ספר ליקוטי אמרים – ספר יהושע וכנודע מטעם האר"ז"ל בביאור לשון חז"ל (שבת ק"א עב) משה שפיר קאמרת כי כח התורה והחכמה שבכל הנפשות מישאל הוא נשמת משה רבינו . שיהת מלאכי השרת פרק שני - ומשה רבינו ע"ה הוא היה נפש הכוללת כל החכמה כולה שהם כל נפשות חכמי ישראל כידוע שלכן אמרו (ביצה ל"ה ע"ב ושאר דוכתי) משה שפיר קאמרת. שחלק החכמה הכלולה בנפש כל חכם לב הוא חלק מחכמתו של משה רבינו ע"ה שהוא היה המוריד החכמה לברואי הארץ. ולכן קראו משה על שם חכמתו . פרי צדיק מאמר קדושת השבת מאמר ז - ונפש משה רבינו ע"ה הוא נפש הכוללת כולם כידוע. והוא שורש נפשות כל גדולי הדור שבכל דור ודור. וכידוע מלשון רבותינו ז"ל משה שפיר קאמרת. שקראו מפני כן לכל גדולי הדור משה . פרי צדיק פרשת שקלי אות א - אמר האר"ז"ל על לשון משה שפיר קאמרת דגדול הדור נקרא כן שהוא ניצו' משה רבינו ע"ה עצמו המתגלגל בכל דור.

ד. אף ארץ ישאל בזמן שיושבין עליה, ורחא, ובזמן שאינו יושבין עליה, גמרא. נראה לי בס"ד עשה הקדוש ברוך הוא כן בטבע הארץ בדרך נס להורות דארץ ישראל שייכה לישראל ובת זוגם היא ושללהם היא מעת בריאת העולם ולא יאמרו לסטים אתם שכבשתם את ארץ כנען, דהא חזינן בארץ זו ויושביה כמו טבע הצבי הברשר הם ישראל והעור היא הארץ וכמו הדצבי אין עורו מחזיק בשרו אחר הפשט כן ארץ זו שהיא העור אינה מחזקת את הברשר שהם ישראל אחר שהופשטה ונפרדה מהם. ובוה יובן מןפני הארץ זמרת שמענו (ישעיה כד, טז) כנף לשון קיבוץ כמו כנוף ואתו כולי עלמא (עבודה זרה יט:) והיינו מן פנוף וקבוץ הארץ שנתכווצה בזמן החרבן זמרת שמענו שמע לשון הבנה והיינו כי בזה נעשה דמיון הצבי לצדיק הוא זרע ישראל שאין עורו שהיא הארץ מחזיק את הברשר שהוא זרע אחר שהופשט ממנו. (בן יהוידע גיטין נו.)

מ. כתב הפרמ"ג (בסי' קמ"א במשב"ז סק"ג) שהוא מסופק האם איטר יד ישנה ויאחז בימין ידיה בהוצאת ס"ת. – וציין לדברי המג"א (בסי' תרנ"א ס"ק כ"א) שכתב שגם איטר יקיף בשעת נענועו את הלולב בדרך ימין דעלמא, דהיינו מזרח דרום מערב וצפון. והובא במשנ"ב (שם ס"ק מ"ז). ע"ש. וא"כ י"ל דגם לענין הוצאת ס"ת יאחזו הס"ת בימין דעלמא שהיא נחשבת כשמאל ידיה. – אמנם סיים הפרמ"ג, שיש לחלק בזה.

איתא במדרש ספרי מימינו אש דת למו - כשהיה הדבר יוצא מפי הגבורה - היה יוצא דרך ימינו של קודש לשמאלם של ישראל, ועוקף את מחנה ישראל י"ב מיל על י"ב מיל, וחוזר ובא דרך ימינם של ישראל לשמאלו של מקום, והקב"ה מקבלו לימינו וחקקו בלוח; והיה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, שנאמר קול י-הנה חצב להבות אש. (תהלים כט ז)

כתב רבינו בחיי - על דרך הפשט מימינו היה, שהראהו אש עליונית והשמיע דת לישראל לא מימין המלאכים שהזכיר אלא הקב"ה בעצמו ובכבודו, והוא כאלו אמר אש ודת.

ע. קיים קשר מיוחד בין משה לשבט יוסף, שכן תלמידו הנאמן וממשיך דרכו – יהושע בן נון – היה מבני שבט זה. משה אף מזכיר את כוחו וגבורתו של יהושע בברכת יוסף, ואומר בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. 'שור' שווה 506, וזהו גם הגימטריא של שני המלים 'עלינו לשבח'. ועוד בענין זה: הפלת חומות יריחו באה על ידי 7 סיבובים שסובבו אותה. 7 הסיבובים, מסבירים המקובלים, מכוונים כנגד 7 השורות שבתפלה המפורסמת, שיש בה סגולות רבות, 'אנא בכח'. ובכן, ראשי התיבות של השורה הראשונה מתוך 'אנא בכח' הם אב"ג ית"ץ (אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה), וגם הגימטריא שלהם היא בדיוק 506. (הרב מנחם רייצס)

ק. אם איני כאן - מי כאן". גם במקום פנוי מגילוי השכינה המגולה, עדין "לית אַתְר פְּנוּי מַגִּיחַ" נְשׁוֹרוֹת עליו מדרגות האלהות התמירות והעליונות המקיימות אותו. (הרב דוד כוכב עפ"י רש"י שם)

בן יהוידע - ומה שאמר 'אם אָני פָּאן' נראה לי בס"ד דידוע שהלל היה בו ניצוץ משה רבינו ע"ה ולכן היה עניו גדול וחי ק"ך שנה, וידוע שמשה רבינו ע"ה היה שקול כנגד כל ישראל ולכן על ניצוץ משה רבינו ע"ה שבו אמר אָם אָני פָּאן הפל פָּאן ורמז גם כן למשה רבינו ע"ה בתיבות 'אם אָני' שהם 'א' מאין והמלוי של משה רבינו ע"ה 'מ"ם שייך ה"א' הוא אותיות מאין. ובוה פרשתי בס"ד רמז הכתוב (כמדבר יא, ג) 'מֵאֵין לִי בְּשֵׁר לָתֵת לְכָל הָעַם הַזֶּה', רוצה לומר מֵאֵין לִי ולכן מֵאֵין לִי בְּשֵׁר לָתֵת לְכָל הָעַם הַזֶּה.

חידושי אגדות - אם אָני כאן כו'. עיין פרש"י וכינוי אני קאי על הקב"ה ושמעתי בזה ע"ש שמספר הלל גימטריא אדנ"י ולולי פירושו נראה יותר לפרש כמשמעו שאמר כן בשם ישראל אם אני כאן שאבא למקדש הכל שהוא הקב"ה שבידו הכל הוא ג"כ כאן ואם ישראל אינן כאן מי כאן דגם שריית השכינה אינה כאן והשתא ניהא דקאמר ואף הקב"ה אומר כן אם אתה תבא לביתי כו' ומייתי לה שנא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי בכל המקום אשר אמרתי להזכיר שמי דהיינו במקדש דבגבולין אסור להזכיר שם המפורש שם אבא אליך וגו':

ת. תּוֹרָה, 'מאי היא? אַמֵּר רב המנונא: (דברים לג, ד) תּוֹרָה צְנָה לְנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב. יש להקשות למה נקט פסוק זה ולא אמר פסוק ראשון של התורה שהוא 'בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים' דהוא גם כן ז' תיבות. כמו פסוק זה?

ונראה לי בס"ד מפני שפסוק 'תּוֹרָה צְנָה לְנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב' לא יש בו אזכרה וגם עוד שנוכר בו שמו של משה רבינו ע"ה שקבל לנו התורה וגם בשמו נרמז שם א"ל שד"י [א"ל +31=314=מִשָּׁה] שהוא שם המאיר במקום שבאה התורה משם שהוא הבריאה.

ועוד נראה לי בס"ד נבחר פסוק זה טפי שבו מפורש שכל ישראל אנשים ונשים וקטנים חייבים בתורה דכתיב בה 'מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב' לא אמר זָרַע יַעֲקֹב או עַדְת יַעֲקֹב אלא 'קְהֵלַת יַעֲקֹב', והיינו על פי מה שאמר בס"ד במקום אחר דשם קְהֵל כולל על אנשים ונשים וקטנים שהם ג' מיני אדם כי תואר אָדָם ניתן לישראל דוקא והאנשים הם מין בפני עצמו ונשים מין בפני עצמו וקטנים מין בפני עצמו וג' פעמים 'אָדָם' [אָדָם=3×45=135] עולה מספר 'קְהֵל', וכאן בפסוק זה מפורש 'מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב' דקאי על קְהֵל שהוא שם הרמוז על אנשים ונשים וקטנים. גם עוד ראשי תיבות פסוק זה הוא 'תְּקִים צְלָם' רמז מעת שאמר התינוק פסוק זה נעשה קימה לצלם שלו ולכן יש בו שבעה תיבות על דרך מה שאמר הכתוב (משלי ט, א) 'תְּקִמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה תְּצַבֶּה עִמּוּדֶיהָ שְׂבָעָה'. ועוד נראה לי בס"ד טעם לפסוק זה כי מצאתי כתוב בכמה מקומות סגולה שתעבר האשה בבן זכר שיונין הבעל קודם הזוג בעוד ידיו טהורות בשם זה בנקודות אלו והוא 'תְּצַלְמִמְקֵן' ושם זה יוצא מן ראשי תיבות 'תּוֹרָה צְנָה לְנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב' עד כאן. נמצא לפי זה בפסוק זה יש שייכות להוויית הזכר בעולם ולכן כשיתחיל התינוק לדבר שהוא זכר וחייב בלימוד תורה מלמדו אביו תחלה פסוק זה שיש בו שייכות למציאות הזכר והווייתו. (בן יהוידע – סוכה מב.)

'תּוֹרָה, 'מאי היא? אַמֵּר רב המנונא: (דברים לג, ד) תּוֹרָה צְנָה לְנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב. הא דלא סגי בפסוק 'שמע ישראל' בשביל תרווייהו תורה וקריאת שמע? משום דבגדול בעי תרתין, דאף על גב דאמר רשב"י (מנחות טט:) אם קרא קריאת שמע בלבד יצא ידי חובתו במצות (יהושע א, ח) 'והגית בו', עם כל זה אסור לומר דבר זה לפני עם הארץ, ולכן הורו לו בילד הקטן שבאים לחנכו דבעי פסוק של תורה משום 'והגית בו' מלבד פסוק שמע שהוא בשביל קריאת שמע. (בניהו שם)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,

הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com